

Asya Studies

Academic Social Studies / Akademik Sosyal Arařtırmalar
Year: 5 - Number: 17, p. 279-288, Autumn 2021

19. YY'dan Günüme Latin Amerika'ya Göç Eden Denizaşırı Çinlilerin Hayatta Kalma ve Entegrasyon Mücadeleleri: Peru Örneđi *Survival and Integration Struggles of Overseas Chinese Migrating to Latin America Since the 19th Century: The Example of Peru*

DOI: <https://doi.org/10.31455/asya.954848>

Arařtırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
20.06.2021

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
17.09.2021

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
29.09.2021

Asya Studies

Doç. Dr. Buket Önal
Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü
buketonal@hotmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0001-9075-257X>

Öz

Çin'den farklı zamanlarda, farklı nedenlerle göçler olmuş ve Çin, dünyada Hindistan ve Meksika'dan sonra en çok göç veren üçüncü ülke olmuştur. Çin anakarası, Hong Kong, Makao ve Tayvan dışında yaşayan bu göçmenlere 'Denizaşırı Çinli' denmektedir. Latin Amerika da 19.yy'dan itibaren bu göçün yaşandığı bir bölge olmuş ve bu göçler bugüne kadar nicelik ve nitelik değiştirerek devam etmiştir. Bölgede en fazla Çin göçmene sahip ülke Peru'dur. 'Sözleşmeli İşçi' göçü adı altında 'insan ticareti' ile ülkeye getirilen hayatta kalma mücadelesi veren Çinlilerin üç kuşak torunları bugün sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik statülerini yükselterek önemli pozisyonlara sahip olmuşlardır. Bu zorlu süreç hiç de kolay olmamış, 19.yy'dan günüme kadar hem sosyal hem de ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır. İlk dönemde ad ve soyadları bile değiştirilen ve yasaklanmasına rağmen köle gibi çalıştırılan Çinli "işçiler", hak mücadelelerinde anavatanlarının da desteğini almak istemiş ve o döneme kadar dış dünyaya kapalı olan Çin, bu sorunu çözebilmek için Peru Devletiyle diplomatik ilişkiler kurmaya razı olmuştur. Bu gelişmelerden sonra birtakım haklar elde edilse de dönem dönem Çinliler ülkede istenmeyen kişi muamelesi görmüşlerdir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla ülkeden göçlere izin verilmemesi nedeniyle bir yavaşlama olsa da Tayvan'dan göçler Peru'ya devam etmiştir. Zamanla ülkede sayıları artan Çinli nüfus, ülkeye uyum sağlamak ve sosyal ve ekonomik statülerini yükseltebilmek için farklı yöntemlere başvurmuşlardır. Makalede bu zorlu süreç ve bu yöntemlere değinilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Denizaşırı Çinli, Latin Amerika, Göç, Peru

Abstract

Migration from China to other countries took place at different times and for various reasons. As a result, China has become the third-largest sending country in the world following India and Mexico. The immigrants living outside mainland China, Hong Kong, Macau, and Taiwan are referred to as 'Overseas Chinese'. Latin America has stood out as a region where overseas Chinese migrated since the 19th century. Although its size and characteristics have changed over time, migration to the region has continued until today. The country with the largest number of Chinese immigrants in the region is Peru. The third-generation descendants of the Chinese, who were brought to the country by 'human trafficking' under the name of 'Contract Worker' and struggled to survive at that time, have increased their social, cultural, political, and economic status today and have risen to important positions in Peruvian society. However, it did not occur smoothly, and Chinese immigrants have been confronted with both social and economic challenges since the 19th century. Chinese "workers", whose names and surnames were even changed in the early periods and who worked like slaves even though it was forbidden, tried to get the support of their homeland in their struggle for rights. China, which was closed to the outside world at that time, agreed to establish diplomatic relations with Peru to solve the problem. Although the Chinese in Peru gained some rights as a result of these initiatives, they were treated as unwelcome persons in the country from time to time. After the foundation of the People's Republic of China, immigration was not allowed, which resulted in a significant decrease in immigration from the mainland. However, immigration from Taiwan has continued. The Chinese, whose numbers have increased over time, have adopted different methods to integrate into the country and increase their social and economic status. The study examines the challenging period experienced by the Chinese and the methods they adopted in this context.

Keywords: Overseas Chinese, Latin America, Immigration, Peru

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Önal, B. (2021). 19. yy'dan Günüme Latin Amerika'ya Göç Eden Denizaşırı Çinlilerin Hayatta Kalma ve Entegrasyon Mücadeleleri: Peru Örneđi. *Asya Studies-Academic Social Studies / Akademik Sosyal Araştırmalar*, 5(17), 279-288.

GİRİŞ

Hintliler ve Meksikalılardan sonra dünyanın üçüncü büyük göçmen nüfusu, Çin dışında yaşayan Çinli göçmenlerdir ve 2019 verilerine göre, dünyada Çin doğumlu uluslararası göçmenlerin sayısı 11 milyon civarındadır (World Migration Report, 2020). Ünlü Sinolog Gungwu Wang, son iki yüzyıl boyunca Çin'den göçleri dört ana model üzerinden açıklamaktadır. Birincisi, erkeklerden oluşan tüccarların ve sonrasında ailelerinin farklı ülkelerde iş kurmak için yurtdışına gitmeleri ve bir veya iki kuşaktan sonra bu topraklarda yerleşmelerini içeren *Huashang* modelidir. Bu model, 1850'lerden önce birçok Asya ülkesine, özellikle Güneydoğu Asya'ya Çin göçünün önde gelen modeli olmuştur. Bazı araştırmacılar bu dönemi de ikiye ayırır; ilk dönem Tang Hanedanlığı'ndan Güney Song Hanedanlığı'na (618-1270) kadar olan ve denizaşırı Çinlilerin kademeli olarak ortaya çıktığı bir dönemdir. Bu dönemde, Çin'in feodal toplumunun emtia ekonomisi oldukça gelişmiş ancak Güneydoğu Asya hala nispeten geri kalmıştır. Bu yüzden birçok Çinli işadama Güneydoğu Asya'da ticaret yapmaya başlamış ve bazıları oraya yerleşerek denizaşırı Çinlilerin ilk neslini oluşturmuştur. İkinci dönem, Yuan Hanedanlığı'ndan Qing Hanedanlığı'nın ortasına kadar olan (1271-1840) ve özellikle Ming Hanedanlığı döneminde denizaşırı ticaretin daha da geliştiği dönemdir. Bu dönemde, Japonya'nın ve Kuzey Kore'nin doğusundan Hindistan'ın doğu kıyılarına, kuzeyde Myanmar'daki Ayeyarwady Nehri'nin üst kısımlarından güneydeki Endonezya takımadalarına kadar, denizaşırı Çinliler hemen hemen her yerde görülmüştür. İkinci model, 1840'lardan 1920'lere kadar devam eden ve Kuzey Amerika ve Avustralya'da altın madenciliği ve demiryolu inşasında yoğunlaşan düşük seviyeli mesleklerde 'ortak çalışma'yı içeren *Huagong* modelidir. Bu dönemde Çin'de yaklaşık 7 milyon insan dünyanın her yerine insan ticaretine maruz kalmış, böylece denizaşırı Çinlilerin bugün tüm dünyaya yayılması için bir model oluşturmuştur. Wang'ın Çin göçü modellerinin üçüncüsü, esas olarak iyi eğitilmiş profesyonellerin göçünü tanımlayan *Huaqiao* modelidir. Bu model, 1911'de Qing Hanedanlığının sona ermesi ile başlayan "Modern Çin Tarihi"nin bir uzantısıdır. Bu dönemde "Çin eğitimi olmadan, denizaşırı Çinliler olamaz" düşüncesiyle 1920'lerden itibaren birçok öğretmen Çinli göçmenlerin çocuklarını eğitmek için Güneydoğu Asya ülkelerine gönderilmiş ve bu eğilim 1950'lere kadar devam etmiştir. Dördüncü model, 1950'lerden beri yaygın olan *Huayi* modelidir. Bu göçlerle Çinliler neredeyse her Güneydoğu Asya ülkesinde ulusal ekonomilerin ana unsuru haline gelmişlerdir (Poston ve Wong, 2016: 352-353; Diaspora: Yurtdışında Yaşayanlar, 2020).

Wang'ın bu sınıflandırması dışında ekonomik, siyasi, demografik ve doğal afetler gibi nedenler de Çinlileri zorunlu ya da istekli ülkelerinden dünyanın dört bir yanına göçmek zorunda bırakmıştır. Bunun ana nedeni ülkenin yaşadığı ciddi ekonomik sorunlardır. Buna ek olarak, Batı emperyalist güçlerinin Çin toprakları ve zenginliği üzerindeki baskısı, Afyon Savaşları, Taiping İsyanı ve diğer büyük sosyopolitik ayaklanmalar, 20.yüzyıl iç savaşı, Japon istilası ve devrimci değişim göç için baskı yaratmıştır. Bu göç eğilimi, sosyal huzursuzluğu düzeltebileceği ve büyümesi durdurulamayan aşırı nüfus artışı azaltabileceği nedeniyle Çinli yetkililer tarafından da teşvik edilmiştir. En popüler destinasyonlar, Güneydoğu Asya'nın komşu ülkeleri olsa da dünyanın hemen hemen her yerine Çin göçü yaşanmıştır. Böylece milyonlarca Çinli, diğer ülkelere göç etmiş ve onların torunları, doğdukları ülkelerin vatandaşlığına sahip olmalarına rağmen, kendilerini etnik anlamda 'Çinli' olarak tanımlamaya devam etmişlerdir (Wickberg, 1994: 13; Agustín ve Recabarren, 2014: 29)

Çin, Hong Kong, Tayvan ve Makao dışında ikamet eden Çin kökenli göçmenleri ve torunlarını tanımlamak için 'Diaspora' yerine 'Denizaşırı Çinli' kavramını kullanmaktadır. Bu kavramın kullanılması Antik Çin'e kadar gitmektedir. Bu dönemde, yurtdışında yaşayan insanlar 'denizaşırı' olarak adlandırılmaktaydı. Yurtdışına göç eden insan sayısındaki hızlı artışla birlikte, 'Hua' (Çin'in eski adı) ve 'denizaşırı' sözcükleri, yurtdışında yaşayan Çinlileri ifade etmek için birbirine bağlanmıştır. 'Çin' terimi genellikle, Çin dışında, Çin kökenli ve Çin kültürünü bir ölçüde elinde tutan insanları ifade etmek için kullanılmaktadır. 1878'de, Qing Hanedanlığı'nın ABD büyükelçisi Chen Lanbin, Çin'de yurtdışında yaşayan insanlara "denizaşırı" olarak atıfta bulunmuştur. Ayrıca 1883'te Çinli reformist Zheng Guanying, Dışişleri ve Ticaret Bakanı Li Hongzhang'a yaptığı konuşmada "Denizaşırı Çinli" terimini kullanmış ve 1904 yılında da Qing hükümetinin Dışişleri Bakanlığı denizaşırı ülkelerde konsolosluklar kurulmasını belirten bir kitapta bir kez daha bu kavramdan bahsetmiştir. Böylece kavram genellikle yurtiçinde ve yurtdışında kabul edilir olmuştur. (Denizaşırı Çinli; Güneydoğu Asya'daki Etnik Çinliler Üzerine, 2002: 38)

Latin Amerika bölgesinde en eski, en büyük ve en yaygın dağılıma sahip Asya göçmenleri Çinlilerdir. 19. yüzyıl, Çin'den Latin Amerika'ya önemli göçmen dalgalarına tanık olmuştur. Wang'ın *Huagong* modeline uygun 'insan ticareti' şeklinde başlayan göçleri, ilerleyen yıllarda farklı nedenler ve

kapsamlardaki göçler takip etmiştir. Bu göçlerin yoğun yaşandığı ülkelerden biri de Peru'dur. Çinlilerin bölgeye getirildikleri ilk dönemden itibaren ülke, Çin göçünü yaşamış ve hatırı sayılır bir Çinli topluluğa sahip olmuştur. Bölgeye zorunlu ya da istekli gelen Çinli göçmenlerin bölge ülkelerinde yaşadıkları süreç oldukça sancılı geçmiştir diyebiliriz. Bu çalışmada da Peru örneğinden yapılacak analizde, Peru'daki Denizaşırı Çinli göçmenlerin hayatta kalma ve entegrasyon mücadeleleri tarihsel süreçte ele alınacaktır.

1. Latin Amerika'da Denizaşırı Çinli Göçünün Tarihsel Arka Planı

Son dönemlerde “Çinlilerin Kolomb'dan önce Amerika'yı keşfedip keşfetmediği” tartışıla dursun,¹ (Menziés ve Hudson, 2013) Çin'in Latin Amerika bölgesiyle olan ilk temaslarının, İspanyol ticaret gemilerince (Manila Kalyonu²) (Manila Galleon, 2020) Çin mallarının Filipinler'in Manila limanından, bugünkü Meksika ve Peru'ya taşındığı 16. yüzyılda (İspanyol sömürge imparatorluğu dönemi) başladığını söyleyebiliriz. Bu dönemde Asya'dan ipek, seramik, porselen, barut ve diğer ürünler taşınıyor, altın, gümüş, mısır ve tütün ile dönülüyordu. Bu ticari ilişkiler, 19. yüzyılın başında (1815) İspanya'nın bu ticaretin durdurulmasını emrettiği Latin Amerika Bağımsızlık Savaşı patlak verene kadar yaklaşık 300 yıl sürmüştür. İspanyolca'da Çinlilere Makao dilinde ‘ticaret’ anlamına gelen *sengli* kelimesinden gelen *sangley* deniliyordu (He, 1990: 4). Bölgeye gelen en eski Manila Çinlileri arasında İspanyol işadamlarıyla ortaklık yapan ve İspanyol sömürge yetkilileri ve zengin tüccarlara hizmet veren Çinli işadamları vardı. Çin ve Latin Amerika arasındaki bu ilişki, Pasifik'in doğusu ile batısı arasında iki yönlü bir değişim yaratmıştır: Çin ipek ve porselenleri, Amerikan pazarına ulaştırırken aynı zamanda Çin kültürü de yenedünyaya yayılıyor ve yenedünyanın mısır, tatlı patates, yer fıstığı ve diğer tarımsal ürünleri de Çin topraklarında kök salıyordu. Böylece Amerikan ürünleri, Çin'in tarımsal üretiminin teşvik edilmesinde ve insanların maddi yaşamının zenginleştirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. 16. yüzyılın sonunda, İspanyol kraliyet ailesi Çinli zanaatkarların Amerika'ya girmesine izin verilmesini emretmiş ve yaklaşık 5.000 marangoz, demirci, tuğla ustası, kuyumcu, berber ve terzi Manila'dan Amerika'ya yönelerek Latin Amerika'ya denizaşırı Çinli göçmenlerin öncüleri olmuşlardır. Çin ve Latin Amerika ülkeleri arasındaki belgelenmiş temaslar ise Latin Amerika'nın çoğunun yeni bağımsızlığına kavuştuğu 19. yüzyılda olmuş ve ilişkilerin ikinci safhasına geçilmiştir. Çin ve Latin Amerika medeniyetleri arasında artık ‘mallar’ değil, ‘insanlar’ öncelik kazanacaktır. Çin'den bölgeye göç, yarımküredeki köleliğin yasaklandığı ya da azaldığı ve Yeni Dünya'nın tarım ürünleri ve hammaddeler için dünya pazarlarının genişlemesini ve gelişmesini gördüğü bir dönemde gerçekleşmiştir. Bu ticaretin geliştirilmesi için demiryolları, su kanalları, limanlar, telgraf gibi altyapı iyileştirmelerinin de yapılması gerekiyordu ve bu işlerin tümü emek yoğundu. Böylece İspanyol ve Portekizlilerin güç kaybedip bölgeden uzaklaştığı ve ABD'nin 1823'te Monroe doktrini ile bölgeyi etki alanı ilan ettiği dönemlerde, ilk Çinli işçilerin (*Coolie*³) (Agustín ve Recabarren, 2014: 29) plantasyonlarda ve bölgenin erken altyapı projelerinde çalıştırılmak üzere bölgeye getirildiklerini görüyoruz. Özellikle köle ticaretinin sona erdiği Küba (1845) ve Peru (1855), Çinli işçilerin en fazla tercih edildikleri ülkeler olmuşlardır. Küba, 1847'de *La Trata Amarilla* (Sarı Ticaret) ile Çin'den çok sayıda *Coolie* getirtmiş, bu ucuz işgücü Peru'nun da dikkatini çekerek 1849'da kendi *Trata*'sını yürürlüğe koymasına neden olmuştur. Peru ve Küba'ya 1847 ile zorunlu göçün sona erdiği 1874 yılına kadar gelen Çinli işçi sayısı 225.000'den fazladır. (Strabucchi, 2010: 54; Creutzfeldt, 2019; Hu-Dehart ve Lopez, 2008: 14; Hu-Dehart, 1994: 1; Latin Amerika'daki Denizaşırı Çinlilerin Tarihsel Değişimleri ve Statükoları: İlerici Durum, 2017; Çin ve Latin Amerika, 2020).

Arazi sahibi elitlerin, kendilerinin yapmak istemedikleri ağır işleri yerine getirmeleri için gerekli ucuz işgücü ihtiyacını karşılayacak olanlar, Güney Çin'den bölgeye göçe zorlanan yüz binlerce erkek Çinli olmuştur. Küba ve Jamaika'nın şeker kamışı tarlaları ve gümüş madenlerinde, Peru tarlaları ve *guano*⁴ (“Guano”) toplama endüstrisinde ve daha sonra Panama Kanalı projesinde çok sayıda Çinli işçi

¹ Gavin Menziés, “Amerika'yı Kim Keşfetti?” adlı kitabında, kıtayı ilk keşfedenin Çinliler olduğunu iddia ediyor. Buna delil olarak da, Çinli denizci Zheng He'nin 1418 tarihli haritasını gösteriyor.

² Manila Kalyonu, 1565-1815 döneminde Pasifik'te Filipinler, Manila ile bugünkü Meksika, Acapulco arasında yıllık tur (yılda bir gemi) yapan yelkenli gemilere verilen isimdir. Bu gemiler, İspanya ile Filipin kolonisi arasındaki tek iletişim aracıydılar ve Manila'daki İspanyollar için ekonomik bir yaşam yaratmada önemli bir rol oynamaktaydılar.

³ Coolie terimi, Bengalce lehçesinden gelir ve özellikle Hindistan'da hasat dönemlerinde geçici olarak yaylalardan vadilere taşınan bir kabile için kullanılır. Ek olarak uzak doğuda özellikle Hindistan ve Çin'deki geçici vasıfsız işçilere verilen addır.

⁴ Guano, özellikle deniz kuşlarının dışkı ve cesetlerinin kimi yerlerde uzun yıllar boyu birikip yığılmasıyla oluşan, azot ve fosfatça çok zengin, gübre olarak kullanılan maddedir.

çalıştırılmıştır. Bu dönemde uysal, uyumlu ve ucuz emek gücü olarak görülen Çinli işçiler her zaman talep görmüştür (Hu-Dehart ve Lopez, 2008: 14).

Sayısı gittikçe artan işçilerin bölgeye ulaşımı sırasında (neredeyse dört ay süren zorlu gemi yolculuğunda ölümler de oluyordu) ve varış yerlerinde yaşadıkları sorunlar (insanlık dışı muamelelere maruz kalınması, köleleştirme ve yasal koruma sağlanamaması) nedeniyle anavatandan koruma ve destek talep etmeleri, içe dönük ve ilişki kurmaya isteksiz Qing hanedanlığını birkaç Latin Amerika ülkesi ile ilk resmi ilişkileri müzakere etmeye zorlamıştır. İkili ilişkilerin başlamasında, bölgede *anti-coolie* hareketleri sonucu Çin'in 1874'de işgücü ticaretini resmen yasaklanması ile Latin Amerika ülkelerinin işbirliğine yönelik talebi de etkilidir diyebiliriz. Bu dönemde Peru ve diğer Latin Amerika ülkeleri uluslararası kamuoyunun baskısını hafifletmek ve aynı zamanda Çinli işçilerin gelişini devam ettirmek için Çin ile diplomatik ilişkiler kurmaya hazırıldılar. Bu girişimin ilki Ağustos 1875'te Peru ile olmuş, bunu 1881'de Brezilya ve 1899'da Meksika izlemiştir. Zorunlu göçlerin bitmesini gönüllü göçler izlemiş ve bundan sonra da 20. yüzyılın ortalarına kadar erkeklerin egemen olduğu bir serbest göç dönemi başlamıştır. Bu göçün ikinci dalgası, ABD'nin Çinli göçmenlere kapısını kapatması, ülkede Çinlilere uygulanan ayrımcı politikalar ve Çinli göçmenlere vatandaşlığı yasaklayan 'Dışlama Yasası' sonrası gerçekleşmiştir. Artan bu göç nedeniyle bazı Latin Amerika ülkeleri Çin'e göçmenlik kısıtlamaları getirmiş ancak bölgeye göç buna rağmen devam etmiştir. İlk göç dalgasının aktörleri erkeklerken, ikinci göç dalgasında bu cinsiyet eşitsizliği azalmış ve kadınlar da iş ve hizmet sektöründe çalışmak üzere bölgeye göç etmişlerdir. Bu dönemde başkentlerde, demiryolu kasabalarında ve liman kentlerinde ikamet etmeye ve işletmeler kurmaya başlayan Çinli nüfus, yerleştikleri yerlerde aktif olmaya, yavaş yavaş Latin Amerika toplumuna uyum sağlamaya ve yerel ekonomik kalkınma ve medeniyet gelişimine katkı vermeye başlamışlardır. (Creutzfeldt, 2019; Pidian- 2020; Palma ve Strabucchi, 2019: 181-182).

2.Peru'ya Denizaşırı Çinli Göçü

Kıta dışından ülkeye göçün en fazla olduğu ülke Çin'dir. Peru'daki Çinlilerin tarihi, Çinlilerin Latin Amerika serüveninden pek de farklı değildir. Peru'daki Çin kökenli nüfus, Latin Amerika'daki en eski Çin topluluklarından biridir. 1849'da başlayan göç, günümüze kadar neden ve kapsam farklılıklarına rağmen devam etmektedir.

2.1.1849-1874 Dönemi

Peru'da artan işgücü talebi (iç savaş nedeniyle erkek nüfusun azalması ve köleliğin kısıtlanması vb.) sonucu başlatılan 'sözleşmeli işçi' alımı ile 1849'dan itibaren Makao, Hong Kong, Fujian ve Kanton bölgesinden (%95) çok sayıda Çinli Peru'ya Callao limanından giriş yapmış ve 1849-1874 yılları arasında bu Çinli erkek işçiler Peru'da 'köle emeği' yerine kullanılmıştır⁵ (Peru'daki Çin Göçü, 2020; He, 1990: 5). Kıtada kölelik kaldırılmış ya da kısıtlanmış olduğundan Peru'da da köle siyah nüfus azalmış (Peru'ya köle taşıyan son gemi 1818'de gelmişti), hem tarımda hem de alt yapı çalışmalarında sıkıntı yaratmaya başlamıştı. Yönetim buna çözüm olarak 'Göç Yasası' ile Çin'den *Coolie* olarak adlandırılan vasıfsız işçi getirilmesini teşvik etmiştir. Bu işçiler, Çin yönetiminin nüfusu hafifletmek politikasının bir sonucu olarak, Çin İmparatorluğu'nun en yoksul kesimlerinden gönderiliyorlardı. Böylece köle siyah nüfusun yerini aşamalı olarak bu işçiler aldı. Gemilerle getirilen işçilerin bir kısmı bu uzun ve insanlık dışı yolculuğa dayanamayarak yolda ölüyordu. Peru'ya gönderilen Çinli işçilerin ölüm oranı, 1850'lerde bazen %50'ye kadar ulaşmıştır. Bu her ne kadar işçi işveren arasındaki yasal sözleşmelerle yapılan işçi göçü gibi görünse de sonuçları açısından bir bakıma köle ticaretine benzer bir insan ticaretini de başlatmıştır diyebiliriz. Zorunlu ve sözleşmeli olarak (8, 10, 14 yılı bulan sözleşmeler) Peru'daki 'sahiplerine' teslim edilen bu vasıfsız Çinli işçiler, yerli halkın çalışmak istemediği emek ağırlıklı zor işlerde çalıştırılmıştır. Çinli işçilerin genellikle çalıştırıldığı ekonomik sektörler; şeker plantasyonları, kıyı *guano* madenleri ve ulaşım altyapısının inşası olmuştur. Zenginlik kaynağı olarak görülen bu insan ticareti (Peru'da her Çinli işçi için 200 ile 1000 peso arasında kar ediliyordu) Peru'da birçok toprak sahibi, politikacı ve tüccar tarafından desteklenmiş ve birbirini takip eden hükümetler hem bu politikayı devam ettirmiş hem de toprak sahiplerinin bu işçilere uyguladığı insanlık dışı muameleleri görmeyerek destek vermiştir. Öyle ki Peru Devleti, bireylere de sözleşme imzalayarak imtiyazlar yoluyla bu işgücünü ithal etme yetkisi vererek bu süreci hızlandırmıştır. Peru'da kölelik resmi olarak 3 Aralık 1854'te

⁵ 25 yılda 97.629 Çinli gemilere bindirilerek yola çıkmış, bunun 87.953'ü Callao limanına canlı ulaşabilmiştir. Callao limanının bu özelliğinden dolayı Callao Eyaletinde bir anıt yaptırılmıştır. Her yıl Peru'daki Çinli topluluğun farklı kurumlarının üyeleri bu anıt önünde toplanarak atalarına saygı göstermektedirler.

Cumhurbaşkanı Ramón Castilla'nın kararıyla kaldırılmış ancak Peru'ya 1874 yılına kadar *Coolie* getirilmeye devam edilmiştir (Silva, 1992; Toro, 2018).

2.2.1874-1909 Dönemi

1870'lerden itibaren Peru'da Çinli işçilerin yaşadıkları insanlık dışı muamelelere karşı başlattıkları isyan ve ayaklanmalar (Sarı Yüz İsyanı) Lima yetkililerince bastırılmış olsa da buna bir çözüm bulmak için eyleme de geçilmiştir. Çünkü bu döneme kadar Peru'daki bu olumsuzluklara kulak tıkayan Çin yönetimi de bu isyanı görmezlikten gelmemiştir. Her iki tarafın çıkarları doğrultusunda yapılan görüşmeler sonucunda 26 Haziran 1874'te iki ülke arasında Dostluk, Ticaret ve Seyrüsefer Antlaşması imzalanmıştır. Çinli göçmenlere 'özgür göçmen' statüsü veren bu anlaşma ile Çin'den yapılan insan ticareti sona erdirilmiş ancak iki ülke arasında serbest göç devam ettirilmiştir. Ayrıca bu anlaşma ile Çinli göçmenlere tüm imtiyazlara, haklara, dokunulmazlıklara, yargı yetkisine ve avantajlarına tam ve eşit olarak katılma hakkı verilmiştir. Anlaşma, Peru tarafından hükümsüz ilan edilene kadar yirmi yıl boyunca yürürlükte kalmıştır. 1874'ten sonra Çin'den Peru'ya göç, hem Peru'nun kötü muamele ülkesi olma konusundaki kötü şöhreti hem de Çin ile Callao arasındaki geçişin pahalılığı ve zorluğu nedeniyle oldukça azalmıştır. Bu dönemin göçmenlerinin çoğu kendi sermayelerini getiren veya Peru'da şube kurmak veya hali hazırda kurulmuş şubelerde çalışmak için Hong Kong'daki ticarethaneler tarafından gönderilen, Çinli şirketler ve akrabalar tarafından çağrılan tüccarlar olması muhtemeldir. O nedenle gelen göçmenler beklenen gibi tarımda işçilik değil tüccarlık yapmışlardır. Herkesin görebileceği şehir sokaklarında bakkallar, kasaplar ve zanaat atölyeleri kurmuşlar ve böylece Çin karşıtı duyguların büyümesinin hedefi haline gelmişlerdir. Ekonomik krizin de yaşandığı bu dönemde zamanın gazeteleri giderek daha fazla Çin karşıtı görüş yayınlamış ve 9 Mayıs 1909'da bu görüşler eyleme dönüşmüştür. Bu işletmelerle rekabet edemeyen Peruluların Çinli rakiplerine gösterdikleri isyanlar üzerine bu işyerleri yağmalanmış ve büyük zararlar verilmiştir. Bunun nedenlerinden biri de Çinlilerin Perulu işçilerin işlerini düşük ücretleriyle alıp, alışılagelmiş yaşam standartlarını düşürmeleriydi. Bunun üzerine Peru hükümeti, Çinli göçmenlerin girişini kısıtlayan ve yeni göçmenlerin sadece tarımsal faaliyetlerde bulunmalarını gerektiren bir kararname çıkarmıştır. Çin'in ABD Elçisi Bakan Wu Ting-Fang, Mayıs ayındaki olayların yarattığı sorunları çözmek için 28 Haziran 1909'da tam yetkili olarak Callao'ya gelmiş ve bir aydan fazla süren müzakereden sonra, Ağustos 1909'da Porras-Wu Protokolü imzalanmıştır. Bu protokolle 1874 antlaşmasının hükümleri, önemli değişikliklerle yeniden ilan edilmiştir. Ana değişiklik, Çin'den Peru'ya artık sadece emekçi olmayanların (işadamları, öğrenciler vb.) kabul edileceğiydi. Kadın ve çocuklar dışında pasaport ve vize zorunluluğu getiriliyor ve Peru'ya ilk kez seyahat edeceklerden de Peru'da iş aramak zorunda olmayacaklarına dair kanıt niteliğinde belge talep ediliyordu. Böylece 20. yüzyılın başlarında ikinci bir göçmen dalgasının gelişine izin verilmiş oldu (He, 1990: 4-5; Peru Hükümetinin Denizaşırı Çinlilere Yönelik Politikası, 2016; McKeown, 1996: 64-72; Sözleşmeli Çinli İşçilerin 19. Yüzyıl Ortasından 1874'e Gelişi, 2016).

2.3.1909-1949 Dönemi

1909'dan sonra 'Müzakere Edilmiş Göç' dönemi başlamıştır. 1911 ve 1912'nin ilk aylarında, Hong Kong konsolosunun Peru'ya seyahat etmesine izin verdiği hemen hemen tüm Çinliler, Peru'da yaşamış olan ve vizeleri verilen pasaportlara sahip olanlardı. 1914'te ABD'nin Çinli Göçmenlere uyguladığı kısıtlama ve ayrımcılık Latin Amerika'da da görülmeye başlanmış doğal olarak Peru'da da buna benzer politikalar izlenmiştir. 1917'de Anti-Asya Ligi oluşturulmuştur. Savaş sonunda ekonomiyi geliştirmek için emeğe ihtiyaç duyulması nedeniyle, bu kısıtlamalar hafifletilmiş ve Denizaşırı Çinlilerin sayısı bu dönemde yine artmıştır. 1930'lardaki dünya ekonomik krizi yeni bir kısıtlama gerektirmiş ve 15 Eylül 1930'da Peru vatandaşı ve Peru'da ailesi olsa bile tüm Asya göçünü askıya alan bir kararname çıkartılmıştır. Bu dışlama oldukça güçlü olmasına rağmen göç yavaşlamayınca Haziran 1936'da Peru hükümeti kadınların da göçünü askıya almıştır. Kadınların göçüne Eylül ayında daha sıkı evlilik testleri ile yeniden izin verilmiştir. 1939'da 18'i yanlış pasaportlu olan 51 Çinli ile bir vapurun gelişi, yeni bir göçmenlik anlaşması üzerinde müzakerelerin yolunu açmıştır. Haziran 1941'de Çin ve Peru tarafından mevcut tüm düzenlemeleri sürdüren bir protokol imzalanmış ve pasaportların verilmesi ve kontrolü için daha titiz prosedürler eklenmiştir. Bu dönemde Çinlilerin sayısı keskin bir şekilde düşse de II. Dünya Savaşı sırasında denizaşırı Çinlilerin sayısı tekrar yükselmiş ve 1941'den 1944'e kadar Peru'da Çinli göçmen sayısı 23.500 olmuştur (McKeown, 1996: 74-84).

2.4.1949- 1990 Dönemi

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonominin toparlanması Çin göçü için fırsatlar doğurmuştur. Bu tarihten sonra Peru hükümeti Çin halkının göçünü kolaylaştıracak yasalar çıkarmıştır. 1949'da ÇHC'nin

kurulması sonrası, Mao yönetiminin Çin vatandaşlarının haklı sebep olmadıkça ülke dışına seyahatlerine sıcak bakmaması nedeniyle Çin'den göç dalgası neredeyse durma noktasına gelmiş olsa da bu dönemde özellikle Tayvan'dan öncekilere kıyasla iyi eğitilmiş, nispeten zengin Çinli nüfus Peru'ya gelmiştir. Böylece Peru'daki Çinli nüfusun sosyal statüsünde değişiklik yaşanmış ve birçok Çinli göçmen Peru vatandaşlığını kabul ederek siyasi bağımlılıklarını bu ülkeye yönlendirmiştir. 1950'lerde Peru'da Çin göçmenlerine tutum tekrar serleşmiştir. Manuel A. Odría rejimi sırasında, ailesi üç ya da dört kuşak Peru'da ikamet etmiş olmasına rağmen, Asya soyadları olan herkese Peru pasaportlarının verilmesini yasaklayan bir kararname çıkarılmıştır. Peru'daki bu sert tutum Çin'den göçü oldukça azaltmış ve Çin kolonisi sadece ülkede uzun süredir yaşayan Çinliler ve çocukları, yani iyi adapte olanlar tarafından oluşturulmuştur diyebiliriz. 1960'lardan 1970'lere kadar muhtemelen politik kaygılardan dolayı Tayvan'dan göçler yaşanmıştır. 1978'den sonra Çin anakarasında başlayan reformlarla Latin Amerika'ya göç tekrar başlamış ve özellikle 1980'lerin sonlarında akrabaları ve arkadaşları ziyaret etmek, iş yatırımları yapmak ve yerleşmek için Peru'ya gelen Çinlilerin sayısı önemli ölçüde artmıştır (Chen, 2018; Kennedy ve Vandenberg, 2019; McKeown, 1996: 85).

2.5.1990'dan Günümüze Kadar

Kitlesele göç dursa da günümüze kadar Peru'da Çin toplumu büyümeye devam etmiştir. Bu göçler 19. yüzyılın sonlarındaki göçlerden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. İlk olarak, yeni gelenlerin çoğu *Tusan*'ın (*tusheng*)⁶ (Herrera, 2011: 69) akrabalarıdır. İkincisi, daha önceki nesillerin fakir, vasıfsız işçilerin aksine, yeni göçmenlerin çoğu iyi eğitilmiş profesyonellerdir. Üçüncüsü, göçün kilit kaynağı yavaş yavaş Çin'in anakarasının kırsal bölgelerinden Hong Kong, Tayvan, Makao ve Çin'deki diğer büyük şehirlere kaymıştır. Bugün Peru'da Çinli nüfus 100.000 civarındadır (Herrera, 2011: 9; He, 1990: 6).

3.Peru'daki Denizaşırı Çinli Nüfusun Hayatta Kalma ve Entegrasyon Mücadeleleri

Peru'ya gelen ilk Çinli işçiler, çiftçiler, balıkçılar, insan ticareti mağdurları ya da Macao'da paralarını kaybeden kumarbaz erkeklerdi. İnsan tacirlerinin kandırdığı ya da kaçırdığı bu kişilerin çoğunun okuma yazması yoktu ve ülkelerinden ayrılırken neyle karşılaşacaklarını bilmiyorlardı. Zorlu deniz yolculuğu sonrası Peru'ya canlı ulaşabilenler bir "satış" sözleşmesiyle hayatlarına başladılar. Peru'da *Coolie* sayısı arttıkça burada yavaş yavaş bir Çin topluluğu oluşmaya başladı ve 1870'ten itibaren de görünür hale geldi. Qing Hanedanlığı 1881'de, Zheng Zaoru'yu Peru'ya göndererek burada bir elçilik kurdu ve böylece Çin'in Peru'ya göçü daha standart hale getirildi (19. Yüzyılın Ortalarından 1874'e Sözleşmeli Çinli İşçilerin Gelişi, 2016; Çin ile Peru Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulmasından Bu Yana Denizaşırı Çinlilerin Gelişimi, 2016).

Denizaşırı birçok Çinli Latin Amerika'ya geldikten sonra hayatta kalma, entegrasyon ve girişimciliğin farklı aşamalarını yaşamış, Peru'da da benzer gelişmeler olmuştur. Peru'daki Çinli topluluk, sayılarının yüksekliğine rağmen başlangıçta Peru toplumu tarafından asimile edilmeleri beklenen bir azınlık muamelesi görmüş, yaşadıkları bu dışlanma ve asimilasyon çabaları onları Peru toplumuyla entegre olmaya zorlamıştır. Peru'da hayatta kalabilen Çinliler, sözleşmelerinin bitiminde bu ülkede kalmayı ya tercih etmiş ya da maddi imkânsızlıklardan dolayı buna zorunda kalmıştır. Birçoğunun geldiklerinde doğru düzgün yazılmadığı ya da telaffuzdaki zorlukları nedeniyle isimleri değiştirilmiş, Çince soyadlarına İspanyolca soyadı da eklenmiş ve bu yeni 'kimlikleri' onların sosyal yaşama ve yaşam biçimine uyum sağlayabilmeleri ve ev sahibi topluma kabul edilmeleri için taktiksel bir imtiyaz yaratmıştır. Soyadlarına göre Çinli göçmenlerin ait olduğu nesli sınıflandırmak mümkündür: İlk nesil göçmenler genellikle işverenlerinin ad ve soyadlarını almışlardır. 20.yy'da göçmenler, Shin-Roberto Shin gibi soyadı olarak verilen isimleri benimserlerken, 1970'lerden sonra gelen göçmenler ise genellikle *Pinyin*'de (Çinçe fonetik: Çince karakterlerin Latin alfabesi olarak yazılıp okunabilmesini sağlar) bir Batı ismini ve iyi yazılmış bir Çin soyadını benimsemişlerdir. Soyadları bazen göçmenlerin Peru'nun hangi bölgesinde ikamet ettiğinin de ipucunu verebiliyordu: kuzeyde *Gan-Kong*, güneyde *Gan-Campos*'un tercih edilmesi gibi (He, 1990: 7; Latin Amerika'daki Denizaşırı Çinlilerin Tarihsel Değişimi ve Statükosu: İlerleyici Durum-2, 2017; Chinese Diaspora, 2020; Wang, 2017: 30-31).

Bu göçmenlerin entegrasyon sürecine katkı sağlayan diğer bir unsur yerli kadınlarla yapılan evlilikler olmuştur. Peru'ya gelen erkek işçiler için bu bir zorunluluktur. Çünkü Çinli kadınların sadece

⁶ Tusan (*tusheng*) terimi, Peru'da doğan Çinli ebeveynlerin çocuklarının yanı sıra Çinli bir baba ve Perulu veya karışık ırk bir anneden doğan çocukları belirlemek için yaygın olarak kullanılır. Başlangıçta kullanım kısıtlı olsa da şimdi üç nesil Çin soyuna atıfta bulunmaktadır. "doğmuş" anlamına gelen "tusheng"den türemiştir.

%1'i onlara eşlik edebilmişti. Bir yandan kadınlar uygun işgücü değildi ve uzun yolculuklarda hayatta kalmaları kolay olmuyordu diğer yandan da Çin geleneğine göre, eşler evde olmalı, aile büyükleri ve çocuklara bakmalıydı. Çinli erkeklerin ve Çinli kadınların yüzdesinin çok dengesiz olduğu bu durumda en olası çözüm Perulu kadınlarla evlilikti. Perulu kadınların eşlerinin toplum içindeki sosyal ve ekonomik statülerini arttırmada önemli rolleri olmuştur. Bu ebeveynlerden hatta iki Çinli ebeveyninden doğan çocuklar, kısa süre sonra yerel kültüre adapte olmuşlardır: Peru okullarına gitmişler, İspanyolca konuşmuşlar ve Peru toplumuyla uyum içinde yaşamışlardır. Farklı kültürlerle yaşamaya alışkın olan ve yerel topluma daha derinden entegre olan bu kuşaklar için bu evlilikler doğal bir durum almış ve aileleri ile yerel toplum arasında da bir köprü vazifesi görmüşlerdir (Wang, 2017: 44-47).

İlk göçmenlerin yerel dili bilmiyor oluşu onların yerel toplumla iletişimini zorlaştırmış ve kapalı bir sosyal çevre içinde yaşamalarına neden olmuştur. İkinci nesilden itibaren ailelerinden daha iyi eğitim alan ve ebeveynlerinden daha iyi bir kariyere sahip olan Çinliler bu dil engelini ortadan kaldırarak sosyal çevrelerini genişletmişlerdir. Bugün Peru'daki Çinlilerin %60'ı Çince konuşmuyor ve yazmıyor, %97'si İspanyolca konuşuyor olsa da aynı zamanda Mandarin, Kantonca ve diğer Çin lehçelerinin de konuşulduğunu söyleyebiliriz. Çince konuşanların bir kısmı bu dili ya evde ya da Peru okullarında, bir kısmı da ya Lima'daki Konfüçyüs enstitülerinde ya da Çin'de öğrenmiştir (Wang, 2017: 34-35; He, 1990: 7; Latin Amerika'daki Denizaşırı Çinlilerin Tarihsel Değişimi ve Statükosu: İlerleyici Durum-2, 2017).

Din, entegrasyon sürecinin diğer bir ayağı olmuştur. İlk göçmenler, işverenleri tarafından vaftiz edilmiş ve böylelikle aynı manevi değerlere ve ahlaka sahip olunacağı farz edilmiştir. Sonrasında yerel toplumla bütünleşmek için Çinli baba ve Perulu anneden olan çocuklar vaftiz edilerek, yerel kurallara saygı göstermek zorunda kalmıştır. Bunun yanında Katolik Kilisesi de bu göçmenleri Hristiyanlaştırmak için çaba içine girmiştir. Çinli göçmenlerin bildiklerinden oldukça farklı bu dini seçmelerinin gerçek nedeninin, entegrasyon arzusunda yattığını söyleyebiliriz. Ayrıca Kilisede yerlilerle evlenebilmek için de Katolik ya da Hristiyan olmaları gerekiyordu. İlk dönemde Peru'da siyasi iktidar ve dini iktidarın birbiriyle yakın bağları nedeniyle Kilisenin sosyal yaşama müdahalesi ve etkisi de bunu hızlandıran bir durum yaratmıştır. Vaftiz edilmeyen bir çocuk Tanrının çocuğu değildi ve bu durumda kendi hakları da yoktu. Bu dönemde 'Din' bir ayrımcılıktı. Böylece göçmenlerin Hristiyan isimleri seçmekten başka bir seçeneği de olmamıştır. Yine de bugün %30'dan fazlası kendi atalarına da dua etme geleneğini devam ettirmektedirler (Wang, 2017: 38-39).

Yabancı bir ülkede hayatta kalabilmek ve ilerleyebilmek için gerekli olan örgütlenme bir yandan karşılıklı olarak destek ağları oluştururken (Bambu ağı)⁷ ("Çin Diasporası ve "Bambu Ağı") diğer yandan da bu topluluğun yerel toplumla ilişkilerini de belirleyen ve yönlendiren bir rol oynamıştır. Çinlilerin hem aile bağları çok kuvvetlidir hem de kendileri aralarında dayanışma ve destek vardır. Güçlü ve bağımsız imajlarına ters bulduklarından ikamet ettikleri devletten en az yardım isteyen grup olan Çinlilerin, kendi aralarında yardımlaşma amacıyla oluşturdukları çok sayıda dernek mevcuttur. Özgürlüğüne kavuşan ya da özgür olarak Peru'ya gelen işçilerin çoğunun Lima'daki *Calle Capón*'daki pazar çevresinde oluşturdukları Çin Mahallesi, bu örgütlenmelerin de merkezi olmuştur. Peru'daki kısıtlamalara ve saldırılara rağmen dernekler çoğalmaya devam etmiştir (Chen, 2018; Herrera, 2011: 71-76). Birincil nesil göçmenler tarafından oluşturulan etnik ve sosyal destek dernekleri coğrafyaya, aileye ve dile göre oluşturulmuştur. Bu dernekler grubu, çok çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır ve Çin'den gelen ve Peru'da yaşamak isteyen tüm göçmenlere açıktır. İkinci ve üçüncü nesil Çinlilerin torunları tarafından oluşturulan dernekler, temel olarak sosyo-kültürel entegrasyona hizmet için kurulmuştur ve bu derneklere girebilmenin temel şartı, üyenin ya da eşinin Çin soyadı taşımasıdır. Diğer dernekler ise ekonomik ve kültürel faaliyetleri geliştirmek amacıyla hizmet eden derneklerdir ve hem Peru hem de Çinli ortakları içermektedir. Bu derneklerin ana amacı dostane ilişkileri teşvik etmektir. (Tamagno & Velásquez, 2016)

Peru'daki Çinlileri temsil eden bu derneklerin ilki, 1886'da Qing Hanedanlığı imparatoru Guangxu'nun görevlendirdiği büyükelçi Zheng Zaoru tarafından kurulan Çin Hayır Kurumu'dur (Kantonca *Tong Huy Chong Koç*). Bu Kurumun amacı, Çin ile Peru arasında işbirliğini geliştirmek ve ayrıca Peru'daki Çinlilere fayda sağlayan kamu hizmetlerini oluşturmak, vatandaşların birbirlerine yardım etmesini sağlamak, geleneksel Çin kültürünü geliştirmek ve Çinlilerin çıkarlarını korumaktır. Hayır kurumunun adalet, finans ve bankacılık gibi önemli bir işlevi vardı. Zamanla, bu kurum 20. yüzyıl boyunca nüfuz ve güç kazandı ve bir çeşit fiili elçilik ve konsolosluk oldu. Bu kurum, Çin Hayır Kurumu Merkez Derneği olarak bugün birçok derneğin stratejik ortağıdır. İspanyolca dersleri açarak, Hukuk ve

⁷ "Bambu ağı", yurtdışındaki Çinli göçmenlerden aile ve kişisel ilişkiler yoluyla oluşan, para ödünç verme, yatırım yapma ve iş yapma konusunda birbirlerine yardımcı olan bir sosyal ağ anlamına gelir.

Muhasebe ofisinin hizmetleri sayesinde toplumun çoğunun Peru yasalarını bilmesini sağlayarak, suçla savaşın kamu düzenini koruyarak, dini tapınaklar, siyasi partiler, Çin Kızıllaçısı kurarak da entegrasyon sürecine hizmet etmiştir. Çinli göçmenlerin ekonomik başarılarını sunmayı amaçlayan ve haftalık bir dergi olan The International dergisi ve 2001'den beri de Peru Çin Ticari Gazetesi (Bihua Shangbao) yayınlamaktadır. Gazetenin misyonu yeni göçmenleri Lima, Peru ve Çin ile ilgili en güncel haberleri kendi dillerinde bilgilendirmektir. Bu eylem ve davranışlar, Peru toplumuna uyum ve kabulünü sağlama niyetini göstermekte ve Çinlileri Peru'da daha önemli bir konuma getirmektedir (Hakkımızda, 2020; Mendez, 2019; Jancsó, 2015).

SONUÇ

Latin Amerika'ya getirildikleri zorunlu göçlerden bugüne, bölgeye Denizaşırı Çinlilerin göçü devam etmektedir. 200 yıllık bu süreçte Denizaşırı Çinliler, yaşatılan zorlu yaşam koşullarında öncelikle hayatta kalma mücadelesi vermiş, isimleri ve soy isimleri kendilerinden alınsa da kimliklerini devam ettirmeye çalışmışlardır. Bu örneklerden biri de Çinli nüfusun yoğun olduğu Peru'dur. 1874'te Çin'in devreye girmesiyle bazı haklar alıncaya kadar ülkeye getirilen Denizaşırı Çinliler köle statüsünde muamele görmüş ve çalıştırılmıştır. Denizaşırı Çinlilerin ülkede tarım dışında tüccarlıkla uğraşmaları üzerine bu sefer de ülkedeki Çin karşıtlığı ile mücadele etmek zorunda kalınmıştır. İsyana dönen bu karşıtlık sonrası Peru hem Çin göçünü hem de ülkedeki Çinlilerin faaliyetlerini sadece tarımla sınırlamıştır. Çinlilerin çalışkanlığı ve düşük ücretlere çalışması bunun en önemli nedenlerindedir. Bundan sonra da ülkeye gelecek göçmenlerden işgücü yerine iş sahibi olmaları beklenmiştir. 20.yy'ın ortalarından itibaren Amerika kıtasının genelinde Anti-Asya ligi oluşturulmuş ve Çinliler de dâhil Asya'dan göç tamamen yasaklanmıştır. Zaman zaman ihtiyaçtan dolayı göçe izin verilse de ekonomik çıkmazların yaşandığı dönemlerde yine benzer uygulamalar olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası işgücü ihtiyacından dolayı göçe izin verilse de bu sefer Mao yönetimi göçü yasaklamış ve Çin'den göçler durma noktasına gelmiş ancak bu dönemde özellikle Tayvan'dan öncekilere kıyasla iyi eğitilmiş, nispeten zengin Çinli nüfus Peru'ya gelmiştir. Sonuçta Peru bölgesinde en fazla Denizaşırı Çinli nüfusa sahip ülkedir.

Göçmenler, kendi topraklarından uzakta yerel topluma kabul edilmek için yerel toplumun çoğundan daha iyi olmak için çok çalışmak zorundalar. Daha fazla kazanma, daha iyi eğitim daha iyi iş pozisyonları vb. Nitekim Peru'daki Çinli topluluk da benzer çaba içinde olmuş ve zamanla sosyal durumlarını iyileştirerek ekonomik, siyasi ve sosyal yaşamda önemli rol oynamaya başlamışlardır. Tarım ve alt yapı işlerinde sözleşmeli çalışmak amacıyla ülkeye getirilen ilk Çinli göçmenlerden altı kuşak sonra, Peru'da hukuk, tıp, finans ve eğitim alanında kariyer yapmış, siyasete atılmış (Peru'daki Çin siyasi katılımı diğer Latin Amerika ülkelerinden daha yüksektir), ülkenin sayılı şirket sahipleri olmuşlardır. Dışlama amaçlı kullanılan Tusan kelimesi bugün bu anlamını yitirmiş gibi görünmekte ve Tusan grubu hem Çin hem Peru toplumuna erişimi olan özel bir topluluk olarak görülmektedir. Çünkü hepsi kendilerini daha çok Perulu olarak görse de Çin kökenlerinden de gurur duymaktadırlar. Bir zorunluluk olarak başlayan entegrasyon süreci, Çinlilerin uyumlu, çalışkan, hoşgörülü, itaatkâr ve sabırlı karakterleri ile zorlu da olsa başarıyla sonuçlanmıştır diyebiliriz. Buna Peru halkı ve yönetimlerinin zamanla çok kültürlülüğe açık hale gelmesi ve buna yönelik yasal düzenlemeleri de yardımcı olmuştur. Bir göçmen ülkesi olan Peru, farklı kimliklere sahip etnik ve ırksal grupları özümsemiş ve kültürel çeşitliliği tanımıştır. Bu nedenle Çinli göçmenler, "başarılı" bir entegrasyon sürecine rağmen kendi kültürlerini de devam ettirebilme çabası göstermişler, bunu başaramadıklarında da yerel unsurlarla uyumlu bir hale getirmesini bilmişler ve ulusal kültüre büyük katkı da sağlamışlardır.

KAYNAKÇA

19. Yüzyılın Ortalarından 1874'e Sözleşmeli Çinli İşçilerin Gelişi (2016). (19世纪中期至1874年契约华工抵秘情况), <http://www.lunwenstudy.com/bjzhengzhi/99273.html> adresinden 22.05.2020 tarihinde erişildi.
- Agustín, M. ve Recabarren C. (2014). Hijos Del Dragon: Inmigrantes Chinos Y Su Insercion Socioeconomica En La Provincia De Tarapaca, 1860-1940 / (Ejderhannın Çocukları: Tarapaca Eyaletindeki Çinli Göçmenler ve Sosyoekonomik Yerleştirmeleri, 1860-1940). *Revista de Ciencias Sociales (CI)*, 0(32), 25-62.
- Chen, M. J. (2018). La Diáspora China" (Çin Diasporası). <https://elordenmundial.com/la-diaspora-china/> adresinden 08.05.2020 tarihinde erişildi.

- Chinese Diaspora (2020). <http://www.culturaldiplomacy.org/academy/index.php?chinese-diaspora> adresinden 24.05.2020 tarihinde erişildi.
- Creutzfeldt, B. (2019). Overcoming the Greatest Distance: China in Latin America. <https://www.e-ir.info/2019/02/27/overcoming-the-greatest-distance-china-in-latin-america/> adresinden 15.03.2020 tarihinde erişildi.
- Çin Diasporası ve “Bambu Ağı” (La Diáspora China y la “Red Bambú) (2020). <https://elimperioedes.wordpress.com/2014/09/14/el-diaspora-chino-y-la-red-bambu/> adresinden 13.06.2020 tarihinde erişildi.
- Çin ile Peru Arasında Diplomatik İlişkilerin Kurulmasından Bu Yana Denizaşırı Çinlilerin Gelişimi / (中秘建交至今华侨华人发展情况) (2016). <http://www.lunwenstudy.com/bjzhengzhi/99274.html> adresinden 15.05.2020 tarihinde erişildi.
- Çin ve Latin Amerika / (华人与拉丁美洲) (2020). <http://news.sina.com.cn/vote99/htm/hqls/ldmz.htm> adresinden 16.03.2020 tarihinde erişildi.
- Denizaşırı Çinli / (华侨) (2020). <https://baike.baidu.com/item/%E5%8D%8E%E4%BE%A8> adresinden 10.03.2020 tarihinde erişildi.
- Diaspora-Yurt Dışında Yaşayanlar / (侨民 (侨居国外的居民) (2020). <https://baike.baidu.com/item/%E4%BE%A8%E6%B0%91/2578059> 10.03.2020 tarihinde erişildi.
- Guano (2020). <https://sozluk.gov.tr/> adresinden 15.03.2020 tarihinde erişildi.
- Güneydoğu Asya'daki Etnik Çinliler Üzerine (2002). (论东南亚的华族), 《世界民族》2002年第3期. *World Nation*, 0(3), 37-48.
- Hakkımızda (Quiénes Somos) (2020). <http://www.sbcperu.com/es/quinessomos/> adresinden 18.06.2020 tarihinde erişildi.
- He, L. (1990). Chinese Immigrants in Peru. *Ibero-Americana, Nordic journal of Latin American Studies*, XX(2), 3-16.
- Herrera, I. L. (2011). The Chinatown in Peru and the Changing Peruvian Chinese Community(ies). *Journal of Chinese Overseas*, 0(7), 69-113.
- Hu-Dehart, E. (1994). Chinese Coolie Labor in Cuba in the Nineteenth Century: Free Labor of Neoslavery. *Journal of African and Afro American Studies*, 0(12), 1-17.
- Hu-Dehart, E. ve Lopez, K. (2008). Asian Diasporas in Latin America and the Caribbean: An Historical Overview. *Afro-Historic Review*, 27(1), 9-21.
- Jancsó, K. (2015). La Inmigración China En El Perú y La Asianófila Dora Mayer / (Peru'da Çin Göçü ve Asya Hayranı Dora Mayer). *Americana (E-Journal of American Studies in Hungary)*, XI(1), 0-0. https://www.researchgate.net/publication/280841085_La_inmigracion_china_en_el_Peru_y_la_sianofila_Dora_Mayer adresinden 19.06.2020 tarihinde erişildi.
- Kennedy, T. ve Vandenberg, L. (2019). The Evolution and Preservation of Chinese-Peruvian Identity. <https://thediplomat.com/2019/03/the-evolution-and-preservation-of-chinese-peruvian-identity/> adresinden 08.05.2020 tarihinde erişildi.
- Latin Amerika'daki Denizaşırı Çinlilerin Tarihsel Değişimleri ve Statükoları: İlerici Durum / 拉美华侨华人的历史变迁与现状：地位逐渐提高) (2017). <http://www.chinaqw.com/hqhr/2017/01-06/120813.shtml> adresinden 16.03.2020 tarihinde erişildi.
- Latin Amerika'daki Denizaşırı Çinlilerin Tarihsel Değişimleri ve Statükoları: İlerici Durum-2 / 拉美华侨华人的历史变迁与现状：地位逐渐提高(2) (2017). http://www.chinaqw.com/hqhr/2017/01-06/120813_2.shtml adresinden 16.05.2020 tarihinde erişildi.
- Manila Galleon (2020). <https://www.britannica.com/technology/Manila-galleon> adresinden 15.03 2020 tarihinde erişildi.
- McKeown, A. (1996). Inmigracion China Al Peru, 1904-1937: Exclusion Y Negociacion / (Peru'ya Çin Göçü, 1904-1937: Dışlama ve Müzakere). *Historica*, XX(1), 59-91.
- Mendez, D. (2019). Los «Antiguos» Inmigrantes Chinos al Perú: La Beneficencia y El Barrio Chino / (Peru'ya Giden "Eski" Çinli Göçmenler: Hayır Kurumu ve Çin Mahallesi).

- <http://www.zaichina.net/2019/09/14/los-antiguos-inmigrantes-chinos-al-peru-la-beneficencia-y-el-barrio-chino/> adresinden 18.06.2020 tarihinde erişildi.
- Menzies, G. ve Hudson, L. (2013). *Who Discovered America?: The Untold History of the Peopling of the Americas*. New York: William Morrow Publishing.
- Palma, P. ve Strabucchi, M. M. (2019). Chinese Business in Latin America and the Caribbean: A Historical Overview. *Journal of Evolutionary Studies in Business*, 4(2), 175-203.
- Peru Hükümetinin Denizaşırı Çinlilere Yönelik Politikası / (秘鲁政府对华侨华人的政策) (2016). <http://www.lunwenstudy.com/bjzhengzhi/99284.html> adresinden 22.05.2020 tarihinde erişildi.
- Peru'daki Çin Göçü / (Inmigración China en el Perú) (2020). <https://www.apch.com.pe/inmigracion-china-en-el-peru.html> adresinden 08.05.2020 tarihinde erişildi.
- Pidian, L. (2020). 中国与拉丁美洲文化交流 / (Çin ve Latin Amerika Arasında Kültürel Alışveriş). https://cn.chiculture.net/?file=topic_description&old_id=30018 adresinden 15.03.2020 tarihinde erişildi.
- Poston, Jr.; Dudley, L. ve Wong, J. H. (2016). The Chinese Diaspora: The Current Distribution of the Overseas Chinese Population. *Chinese Journal Sociology*, 2(3), 348-373.
- Silva, R. L. T. (1992). La Inmigración China en el Peru (1850-1890) / (Peru'daki Çin Göçü (1850-1890)). *Bolletín de la Sociedad Peru-Ana de Medicina Interna*, 5(3), 0-0. <http://sisbib.unmsm.edu.pe/BvRevistas/spmi/v05n3/Inmigraci%C3%B3n.htm> adresinden 23.05.2020 tarihinde erişildi.
- Strabucchi, M. M. (2010). The PRC's Cultural Diplomacy Towards Latin America in the 1950's and 1960's. *International Journal of Current Chinese Studies*, 0(1), 53-83.
- Tamagno, C. ve Velásquez, N. (2016). Dinámicas de Las Asociaciones Chinas en Perú: Hacia Una Caracterización y Tipología. / (Peru'daki Çin Derneklerinin Dinamikleri: Bir Karakterizasyon ve Tipolojiye Doğru). *Migr. Desarrollo*, 14(26), 0-0. http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S1870-75992016000100145 adresinden 18.06.2020 tarihinde erişildi.
- Toro, J. C. (2018). Emigración China en el Perú. / (Peru'da Çin Göçü). <https://iberoamericasocial.com/emigracion-china-en-el-peru/> adresinden 08.05.2020 tarihinde erişildi.
- Wang, L. (2017). La Presencia China en el Perú (Peru'daki Çin Varlığı), (Trabajo De Fin De Master) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), España: Universidad de Salamanca, Instituto De Iberoamerica. <file:///D:/Documents/Desktop/Li Wang La presencia china en el Peru.pdf> adresinden 13.06.2020 tarihinde erişildi.
- Wickberg, E. (1994). The Chinese as Overseas Migrants. (Editörler: Judith M. Brown & Rosemary Foot). *Migration: The Asian Experience* içinde (s. 12-37). London: Palgrave Macmillan.
- World Migration Report 2020, Switzerland, International Organization for Migration (2019). https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2020.pdf adresinden 10.03.2020 tarihinde erişildi.